

PARTIZANSKI POSLIJERATNI ZLOČINI U GOSPIĆU I OKOLICI (1)

U Gospiću i u njegovoj neposrednoj okolini partizani su u dvije godine, nakon ulaska u grad 4. travnja 1945., na razne načine ubili više od 3500 nevinih osoba. Žrtve su bili muškarci i žene, mladići i starci, intelektualci i seljaci, svih dobi i zanimanja, a među njima je bilo i svećenika. Feljton donosi široj javnosti nepoznate podatke o tim zločinima.

Jeziv partizanski prijedlog nadomak Gospića

Mr. Nikola Bičanić

— Mir u Gospiću nakon Drugoga svjetskog rata došao je neočekivano, kad mu se velika većina gospićkih građana nije nadala. Oružane snage kao da su smjenu učinile po dogovoru - dok su se Gospićani 4. travnja 1945. probudili u ratu, još s domobranima i ustašama, suton toga istog dana donio im je »mir« i prvu noć s partizanima. Naime posljekom vijesti iz njemačkog zapovjedništva da Gospić prestaje biti u obrambenom smislu važan, sve su ga oružane postrojbe tog dana pred podne počele napuštati. S njima je pošao i velik broj civila, žena, djece i staraca, gonjenih opravdanim strahom pred partizanskim zločinima, za koje se itekako znalo i koji nisu bili plod neopravdanog straha ni ustaške promidžbe. Za Gospić je bilo otežavajuće što su ga nakon Velebitskog ustanka ujesen godine 1932. zbog aktivne predratne ustaške organizacije u njemu popularno prozvali ustaško sveučilište, pa je najprije bio osobito oštar trn u oku Orjuni i ideolozima Velike Srbije, a kasnije i partizanima. Odmah nakon partizanskog ulaska u grad počelo je »trijebljenje« svih koji su bili unaprijed popisani za odstrel. Osim njih, pojedini »antifašisti« bilo je po vlastitom odabiru dopušteno likvidirati i sve druge, iz bilo kojih razloga, a potom, kad je već trebala početi djelovati »pravna država«, tzv. narodni sudovi bili su izraz pomahnitela razuma, s temeljnom zadaćom likvidirati što veći broj Hrvata.

Ubijanje »po krsnom listu«

O razmišljanju članova partizanskog vodstva pred Gospićem 3. travnja 1945. posvjedočio je svojedobno Šime Balen, ondašnji politički komesar cijele partizanske formacije koja je sutradan popodne ušla u grad. Taj je hrvatski intelektualac i publicist zbog spomenutoga velebitskog ustanka dospio i na robiju. Prema njegovu pričanju, u pravoslavnom selu (nije naveo njegovo ime) nadomak Gospića, s njegove istočne strane, partizansko vodstvo, koje su većinom činili Hrvati, raspravljalo je kako se sutradan postaviti prema stanovnicima koje zateknu. Jedan od Hrvata predložio je da ubiju svakoga tko je navršio 16 godina života, bez obzira na spol i na možebitnu njegovu političku i vojničku angažiranost. U tome je partizanskom vodstvu, uz nekoliko Hrvata iz Gospića i okolice, bio i Jakov Blažević, najznačajnija politička osoba među ličkim partizani-

ma. Tom se prijedlogu prvi suprotstavio vojni zapovjednik, lički Srbin, koji je prije rata pohađao gospićku gimnaziju i kao učenik 1941. g. pobjegao partizanima u šumu. Po Balenovim riječima taj je zapovjednik rekao da ne može prihvatiti odluku da se »sutradan u Gospiću ubija po krsnom listu«, pa se tako odustalo od toga jeziva prijedloga.

Jakov Blažević ne oprašta

Svejedno su nakon ulaska u grad uslijedila bezrazložna ubijanja, ustvrdio je Balen, uglavnom bez suda i presude. Tako je odmah ubijen domobranski časnik Juko Zastavniković, koji nije bio poznat po nikakvu zlu u vrijeme rata, i kojem su, da ironija bude veća, žena Marica i kći Krunka bile u partizanima. Po Balenu taj bi školovani vojnik i časnik iz austrougarskog vremena, da nije ubijen, bio u Gospiću najvjerojatnije prvi poratni predsjednik narodno-oslobodilačkog odbora. Također je nevinno ubijen i stari profesor Milan Japundžić - Japa, nekadašnji ravnatelj gospićke gimnazije i pisac povijesnih crtica. Balen se osobito bio okomio na Jakova Blaževića, na kojega je svaljivao velik dio krivnje i odgovornosti za partizanske zločine. Tako je pričao da je uzalud pokušao intervenirati za spomenutog prof. Japundžića, i da mu to Blažević nikada nije zaboravio ni ti oprostio. Kad su mu kao inform-biroovcu 1949. g. sudili, Blažević je javno na sudu tvrdio da se Šime Balen još 1945. u Gospiću pokazao kao izdajnik jer se zauzimao za »hrvatske nacionaliste«.

Nažalost, više tisuća Hrvata u Gospiću u drugoj polovici 1945. otišlo je u smrt; neki su bili zaklani, neki strijeljani, neki vješani, neki opet, kao stari Gabre Šikić i čitava skupina s njim na Vedrom polju u šumi Jasikovcu, uz podvelebitsko pravoslavno selo Divoselo kraj Gospića, rastrgani željeznim vilama. Što zbog mržnje, što zbog nedostatka nacionalnog osjećaja i slabosti da se suprotstave i odupru srpskim odlukama, hrvatski su komunisti godine 1945. bili sudionici masakra nad nedužnim Hrvatima u Gospiću koji nisu bili u partizanima. Sa stajališta čovječnosti oni se ne mogu zaboraviti. Nakon rata »antifašisti« su u Gospiću učinili Sudnji dan, kasniji Gospić je novi grad, nikao u krvi i na kostima mučenika i nevinih hrvatskih katoličkih obitelji, čija je jedina krivnja bila što njihovi sinovi, ustaše i domobrani, tijekom cijelog rata nisu dopustili da grad postane partizanski ni na jedan jedini dan!



● Među prvim žrtvama partizanskih vlasti bili su i svećenici dr. Fran Binički i Nikola Mašić, te milosrdnica s. Žarka Ivasić



Zatvori prepuni »zločinaca«

Partizani su toliko puno »zločinaca« 4. travnja 1945. zatekli u Gospiću da jednostavno nisu znali kud će s njima, pa su ih zatvarali i u mnogim gospićkim kućama, za koje prije nitko ni sanjati nije mogao da će biti preuređene u mjesta ljudskih patnji. Osim velike kaznionice usred grada u parku Kolakovcu, ranijega maloljetničkog zatvora uz nju i obližnje velike gospodarske škole, koja je danas preuređena u zgradu biskupijskog sjedišta, partizanska Ozna koristila je kao zatvor i nekoliko privatnih kuća uz kaznionicu: veliku zgradu nekadašnje gospićke žandarmerije, pokraj mosta na rijeci Novčići, neposredno uz staru kuću posjednika Stipice Pavelića, veliku zgradu katnicu preko tog mosta, na početku parka Čardaka, koja je prije Drugoga svjetskog rata bila vlasništvo obitelji Stanković, i od koje počinju Bilajska, Jasikovačka i Žabička ulica, zatim privatnu kuću s podrumom gostioničara Tomice Kolačevića u Prnjavorskoj ulici, potom i Stakinu kuću s podrumom u njezinu susjedstvu, kao i rodnu kuću pokojnog veterinarara dr. Ante Rukavine u Budačkoj ulici blizu gimnazije te jednokatnu tzv. zgradu financije i njezin podrum, na tratini uz kloštar u Kaniži na obali rijeke Bogdanice.

»... i borim se protiv Boga!«

Tih je dana u Gospiću često odjekivala uobičajena partizanska službena parola kojom je završavao svaki službeni spis i javni nastup: »Smrt fašizmu - sloboda narodu!« i u sav glas se orilo: »Amerika i Engleska bit će zemlja proleterska!« te »glasovita« pjesma u pravoslavno-ličkoj verziji: »Nosim kapu sa tri roga i borim se protiv Boga, protiv Crkve i oltara i milosrdnije sestara!«

U takvom ozračju potrebno je spomenuti tek nekoliko ličkih mučenika koji su godine 1945. glavom platili svoju odanost Katoličkoj Crkvi i hrvatskome narodu. Hrvatskog povjesnika, katoličkog pisca, pjesnika, poliglota, prevoditelja s više svjetskih jezika, čuvenog polemičara i istaknutog pripadnika Mahnićeva Katoličkog pokreta, sedamdesetogodišnjeg



● Odgovornost za masovna poslijeratna pogubljenja u Lici, uz Josipa Broza Tita snosi i istaknuti komunist Jakov Blažević

župnika sv. Josipa u Ličkom Osiku dr. Frana Biničkog partizani su zatvorili i još neosuđenog, tifusom zaraženog, iz gospićke kaznionice sa zakašnjenjem prebacili u gospićku bolnicu, gdje je 1. svibnja 1945. umro u mukama. Nekoliko njegovih prijatelja su ga pod plastom sijena kriomice prevezli i pokopali uz grob njegovih roditelja na katoličkom groblju u Ličkom Osiku, nedaleko od mušalučkoga Malog sela, u kojem je 1875. g. rođen. Po pričanju Zlate Štimac prozorski zastor za pokrov pokojnom župniku Biničkom poklonila je Katinka Zdunić iz bolničkog susjedstva, a njegovo »kidnapiranje« iz gospićke bolnice pomogao je tadašnji ravnatelj dr. Dane Vuković, kojeg su Židovi nekoliko desetljeća kasnije proglasili pravедnikom među narodima.

I popularni svećenik, profesor i ravnatelj u gospićkoj učiteljskoj školi, pop Nikola Mašić obolio je od pjegavog tifusa u gospićkom partizanskom zatvoru u proljeće godine 1945. Njega su po pričanju nekih bolničkih djelatnika tukli čak i u raznom odjelu gospićke bolnice, kamo je prenesen.

Nekako istodobno Bruni Vernažziju, župniku u Gornjem Kosinju partizani su jedne noći provalili u župni stan, bajunetom su mu probili leđa i kundakom puške razbili glavu, te je umro u strašnim mukama.

Župniku u Podlapcu i Udbini, Mati Mogušu pojedini lički Srbi nisu zaboravili njegovu predratnu vjersku i nacionalnu djelatnost, pa su ga u dobi od 34 godine sa skupinom Hrvata iz Udbine u gospićkoj kaznionici mučili i brutalno ubili 1946. g.

Hladnokrvna egzekucija redovnice

Posebno vrijedna spomena u ovom sažetom sjećanju na stravične dane u Gospiću nakon Drugoga svjetskog rata je sumještanica bl. Alojzija Stepinca iz Krašića, redovnica milosrdnica, tridesetčetvero-godišnja Žarka Ivasić. Nju su komunisti krivo optužili da je u rujnu 1943. izdala ustašama ranjene partizane u bolnici u Otočcu, koji su potom ubijeni. Za isti »zločin« komunisti su optužili i sestre: Eutihiju Novak, Veronu Fostač, Hubertinu Džimberg i Luciju Radošević. Partizanski sud u Gospiću 7. veljače 1946. osudio ih je na najstrože kazne, s. Žarku na smrt vješanjem, a ostale sestre na smrt strijeljanjem, među njima i s. Novak, koja je već bila pokojna. Ona je kao kuharica u bolnici u Osijeku za vrijeme angloameričkog bombardiranja iz zraka poginula 1944. g. Suđenje je bilo u sali u zgradi gospićkog narodno-oslobodilačkog odbora, u kojoj je prije Drugoga svjetskog rata bila općinska zgrada, a danas je kino »Korzo«.

Dobro je prisjetiti se da je kad je predsjednik sudskoga vijeća redovnicama pročitao smrtne presude u sali nastao prolom oduševljenja, nazočni su skakali, pljeskali i vriskali.

Iz mnoštva je tada prema redovnicama glumeći živčani napad pojurio mlad, stasit partizan s povicima: »Juriiiiš, pucaaaaj...« i urlajući ih izudarao. On je bio domaći, gospićki Hrvat, koji se i tako pokušao iskupiti za pripadnost ustaškom pokretu početkom 1941. g. Sestrama Veroni, Hubertini i Luciji vrhovni sud se »smilovao« i u svibnju godine 1946. smrtnu kaznu im preinačio u kaznu strogog zatvora u trajanju od 20 godina, od kojih su odrobijale šest, a s. Žarki kazna smrti vješanjem preinačena je u kaznu smrti strijeljanjem.

Na gospićkome katoličkom groblju uz zid kapelice sv. Marije Magdalene strijeljana je 16. svibnja 1946. Pred smaknuće skinula je po vez s očiju i gledala u partizanku Soku Šolaju, koja je, navodno na vlastiti zahtjev, u nju pucala. Svjedokinja tog smaknuća bila je Marija Benković Seka, udata Milković, koja je stanovala u Kaniškoj ulici i koja se tada slučajno s majkom zatekla na groblju.

NASTAVLJA SE

PARTIZANSKI POSLIJERATNI ZLOČINI U GOSPIĆU I OKOLICI (2)

U Gospiću i u njegovoj neposrednoj okolini partizani su u dvije godine, nakon ulaska u grad 4. travnja 1945. na razne načine ubili više od 3.500 nevinih osoba. Žrtve su bili muškarci i žene, mladići i starci, intelektualci i seljaci, svih dobi i zanimanja, a među njima je bilo i svećenika. Feljton donosi široj javnosti nepoznate podatke o tim zločinima.

Mr. Nikola Bičanić

— U dosljednoj borbi »protiv Crkve i oltara i 'milosrdnije' sestara«, gospićki partizani, antifašisti, komunisti i prikriveni četnici, koji god bili i kako god se već zvali, prognali su iz gospićke bolnice redovnice Družbe sv. Križa iz Đakova, i to nakon punih 50 godina služenja i pomaganja bolesnicima i liječnicima. Bolničku su kapelicu pretvorili u skladište, a nakon požara u laboratorij za transfuziju. U tu prekrasnu malu kapelicu rado su dolazili i brojni drugi mještani a mise je predvodio Josip Fajdetic. Kakva je bila razina bolničke skrbi partizanskih medicinskih sestara, koje su došle nakon protjerivanja redovnica, popularno zvanih »križarica«, govori i tragičan slučaj gospićkog trgovca Blažića Pavelića. Njegova je žena u bolnici rodila deččića, ali su ga tek od nekoliko dana izujedali bolnički štakori. Dijete je umrlo, odgovarao nije nitko!

Najviše zatvorenika u Gospiću g. 1945. bilo je u zloglasnoj kaznionici i u zgradi Financije na tratini kod Kaniškog mosta na rijeci Bogdanici, pa su te dvije zgrade među Gospićanima godinama bile simboli hrvatskoga mučeništva.

Na spomenutoj tratini, na zemljištu koje je početkom 18. st. Katoličkoj Crkvi darovao Kanižarac Ivan Čanić bio je podignut *hospitium*, tj. gostinjac, prenočište, karlobaških kapucina koji su, nakon što su ustanici popa Marka Mesića godine 1689. uz pomoć carskih četa Liku i Krbavu oslobodili od Turaka, iz Karlobaga dolazili reevangelizirati narod na ličkoj strani Velebita. Odredbom austrijskih vlasti *hospitium* je g. 1786. zatvoren, a spomen na njega dugo se zadržao među Gospićanima i po njegovu vrtu, koji su još polovicom 20. st. zvali Kloštar. Na njegovu mjestu vlast je podigla prostranu jednokatnu kamenu zgradu u kojoj je prije Drugoga svjetskog rata bila gospićka financija, gdje su »antifašisti« u proljeće i ljeti godine 1945. mučili i na razne načine likvidirali veliki broj nevinih Hrvata.

Hrana za uhićene Židove i Srbe

Na tratini je, dan-dva nakon što je »oslobođen« Gospić, mučki ubi-



● Zloglasna gospićka kaznionica u kojoj su komunisti držali »narodne neprijatelje«



● Žrtve nekažjenih komunističkih zločina u Gospiću su i: gospićki župnik Josip Kukalj, kapelan Vladan Kargačin i profesor u gospićkoj gimnaziji Gljeb Krilov

jen i ličko-krbavski arhidakon, biskupijski delegat za gospićki, perušički i udbinski kotar, gospićki dekan i župnik, i vrlo poznati katolički intelektualac i pisac Dragutin Kukalj.

Rođen je g. 1899. u Crikvenici, bio je župnik u Ogulinu i u Slunju, gdje se isticao kao revan pastoralni djelatnik; organizirao je pučke misije, vodio duhovne vježbe i vrlo iscrpne evidencije vjernika po svim naseljima svoje župe, osnivao ministrantske i pjevačke zborove, uređivao mjesna groblja, popravljao crkvene objekte i u želji za duhovnom obnovom utjecao je značajno na otvaranje ogulinskog samostana franjevac trećoredaca. Za župnika je u Gospić došao 1940. naslijedivši Nikolu Polića. Napisao je djela: »Žrtva svete mise«, »Žrtva Novoga zavjeta«, »Dani spasenja«, »Općinstvo svetih« i »Izvori duhovnog života«, koja je Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima u Zagrebu objavilo u velikim nakladama - sveukupno blizu 50 tisuća primjeraka. Po gospićkom sakristanu »mežnjaru« Mili Aliću i nećaku 16-godišnjem gimnazijalcu Dragecu Delaču uspijevao je slati hranu skupini Židova i Srba zatvorenih u gospićkom zatvoru. Usprkos svemu tomu, po ocjeni »antifašističkih narodnih vlasti« proglašen je klerofašističkim zločincem. Skinuli su mu odjeću i neko vrijeme prije smaknuća proveo je na tratini bos u gaćama, bodljikavom žicom vezan uz ogradu susjednoga Turićeva dvorišta. Narod koji je prolazio ulicom vidio je razgolice i izmučenog župnika, vidjela ga je i Zlata Štimac koja je kasnije pričala o njegovim posljed-

Kazne zbog pokušaja dostojnog ukopa



njim trenucima. Župnik Kukalj imao je bogatu knjižnicu koju su partizani kasnije poharali zajedno s obiljem vrijednih crkvenih spomenika i župnih dokumenata.

Razasute kosti uz Bogdanicu

Partizani su također iz Financije na Tratini izvukli i uz rijeku Bogdanicu u vrtu Mirice Čanić ubili i gospićkoga gostioničara i pekara Milinu Asića, čiju je mlađu kćer Miru kasnije oženio poznati lički komunist Milan Rukavina Šain, kasniji predsjednik Sabora ondašnje SR Hrvatske. S njime su ubili i gospićkoga trgovca Milana Rukavinu i njegova zeta, mladoga hrvatskog domobranskog poručnika Splitsanina Miru Novaka i hrvatskoga zrakoplovnog natporučnika iz Zagreba suca Vinka Cibića. Nakon više od 53 godine kosti te četvorice nevinih Hrvata ekshumirane su i 26. rujna 1998. svečano pokopane u gospićkom katoličkom groblju. Nažalost, nisu oni bili jedini koje su »oslobodioci« ubili jer je cijelo područje oko Tratine i uz obalu rijeke Bogdanice, od brda Kolakovice i istoimenoga katoličkog sela pod njim, pa do utoka Bogdanice u rijeku Novčicu kod sastavaka, nedaleko od Firtlove i Mepičine kuće u gospićkoj Kaniži, puno kostiju nevinih.

Početkom 60-ih godina 20. st. kamena zgrada Financije na Tratini u gospićkoj Kaniži je srušena, iako je bila arhitektonski još uočljiva. Uklonjena je da bi se lakše u zaborav otpremili zločini počinjeni g. 1945. a na tom su prostoru podignute barake tzv. JNA. Danas je tamo vojarna Hrvatske vojske koja nosi ime po hrvatskom vitezu Mili Frkoviću Čičovom iz gospićke Budačke ulice, koji je položio život na oltar domovine Hrvatske u borbi protiv velikosrpske agresije.

Smaknuća u Kaniži i Žabici

Od kaniške čitaonice, koju je HSS podigao 1907, pa sporednom cestom prema Ličkom Novom, u dužini od nekoliko kilometara gospićka je Kaniža. Nju čine dva naselja, Gospiću bliži Brkljačić varoš i

Zdunić varoš, koji se proteže dalje u pravcu Ličkog Novog. Oba ta gospićka prigradska naselja protežu se usporedno s rijekom Novčicom koju od naselja dijele vrtovi i manja polja. Prema dosadašnjim povijesnim znanjima, i Kaniža i Lički Novi stariji su od Gospića, za koji se drži da je na području doturskih sela Kasega i Gačeleza počeo nicati početkom 18. st. zbog izrazitih vojničkih i upravnih potreba. U Ličkom Novom je i crkva sv. Ante Padovanskog, koja je podignuta 1807, a koju su 1991. minobacačima zapalili susjedi iz Divosela.

U Ličkom Novom godine 1945. bez čvrstih zakonskih temelja ubijeno je više nevinih Hrvata. Tako je, npr., poznato da su uz razgranatu

Najviše zatvorenika u Gospiću g. 1945. bilo je u zloglasnoj kaznionici i u zgradi Financije na tratini kod Kaniškog mosta na rijeci Bogdanici, pa su te dvije zgrade među Gospićanima godinama bile simboli hrvatskoga mučeništva.

drevnu lipu na ulazu u groblje 3. lipnja 1945. partizani strijeljali i nevinoga gospićkog piljara, Podgorca Jandru Devčića. Kad su ga u po dana svezanoga vodili iz kaznionice Kaniškom ulicom na strijeljanje, sreo ih je Jandrin 10-godišnji sin Mirko pa je trčao za njima jecajući, dok ga naoružani čuvari nisu otjerali. A u spomenutoj Kaniži partizani se neke ubijene bacili u rijeku, a neke su ostavljali po vrtovima i poljima, pa ih je na licu mjesta pokopala njihova najbliža rodbina.

I u drugom prigradskom naselju, Žabici, koje su partizani spalili već 1942, također su mnogi ubijeni. Kad je nekoliko sinova ubijenih Žabićana početkom 70-ih godina prošloga stoljeća pokrenulo zajedničku inicijativu da grob svojih otaca na Nančikinoj ledini u Magudovu vrtu dolično obilježe, gospićka komunistička vlast im je to zabranila. Optužila ih, i braću Stipu i Zvonu Zdunića te Milišu Umiljenovića, kao i vlasnicu Magudova vrta Rožu Jengić-Magudovu osudila na po dva mjeseca zatvora. Te su nevine hrvatske žrtve tek 1996. ekshumirane i svečano pokopane u gospićkom katoličkom groblju. Na nadgrobnom spomeniku je zapisano: »Hrvati Žabice i Gospića poginuli u Kaniži 5-6. travnja 1945. g.: Petar Bubaš, Jure Galac, Jandre Buneta, Stipe Galac, Nikola Buneta, Šime

Tonković, Ante Galac, Petar Umiljenović, Ive Galac, Ivan Zdunić, Sado Agrarović Kostajnica i ostale 22 nepoznate žrtve. Laka im hrvatska gruda, Hrvatska je iznad svega, samo Bog je od nje veći a hrvatski narod preči.« Među ubijenima na Nančikinoj ledini je i Hrvat iz Dalmacije Mate Panda i dvadesetak drugih Hrvata, koji nisu iz Žabice i kojima se ne zna ime.

Prijetnja gospićkog »prvoborca«

Partizani su posebno okrutni bili prema mladoj učiteljici Anđelki Čačić čija je jedina krivnja bila što se g. 1944. udala za ustaškog tenkista, Dalmatinca od Šibenika, Ivana Rošu zvanoga Bartol. Nju je svega dvadesetak dana dijelilo od poroda kad su ju s 4. na 5. travnja 1945. oko ponoći njezini bivši školski kolege, Gospićani u partizanskim odorama, jedan Hrvat i jedan Srbin, odveli iz kuće. Pronašli su je susjedi izmasakriranu na Vranić Barici uz obalu rijeke Novčice 7. travnja 1945. Njezina sestra Nena Krmpotić pričala je da ju je vidjela da je bila sva izbođena noževima i kako joj je jedan hitac, vjerojatno iz samokresa, probio glavu ispod desnoga zatiljka i izbio joj desno oko. Njezin otac, umirovljeni financ Ivan Čačić, nikomu se nije usudio žaliti i kriomice ju je odveo u desetak kilometara udaljeno selo Trnovac i tamo je pokopao na katoličkom groblju sv. Nikole. Pokojničina sestra Nena također je pričala da je partizanski »prvoborac« Pajo Kosović iz Ličkog Novog, koji je s Anđel-

kom išao u isti razred u gospićkoj učiteljskoj školi, još prije zločina poručio da će Anđelku, kad dođe, objesiti u Gospiću pred kapelicom sv. Ivana Nepomuka.

Jedan od onih koji je također unaprijed bio određen za odstrel bio je kapelan, vjeroučitelj u gospićkoj gimnaziji i nekadašnji duhovnik križarskoga bratstva u Gospiću Vladimir Kargačin. Njega su partizani izvukli iz kuće Jose Mlinkovića zvanog »Amerikanac« u gospićkoj Kaniži i bez suda ubili. S njime su pogubili i njegova gimnazijskog kolegu prof. matematike Gljeba Krilova, koji je pred boljševicima u vrijeme Oktobarske revolucije pobjegao iz Rusije.

Vladimir Kargačin rođen je 17. travnja 1906. u Novom Vinodolskom, školovao se u Zagrebu i u biskupijskom sjemeništu u Senju, gdje je maturirao. Diplomirao je teologiju u Ljubljani, gdje je 5. srpnja 1931. bio zaređen za svećenika, nakon čega je bio duhovni pomoćnik u rodnome mjestu i potom u Bribiru, a u Gospiću je premješten u rujnu 1933. S njime su u kući Rude Ritza u Gospiću stanovale njegova majka i sestra, koja je išla u gimnaziju, i koje su partizani, nakon što su ga ubili, izbacili iz stana. Primila ih je tada na stan Marica Dobrijević u Žabičkoj ulici, ali su ih »antifašisti« i odande protjerali. ■

PARTIZANSKI POSLIJERATNI ZLOČINI U GOSPIĆU I OKOLICI (3)

U Gospiću i u njegovoj neposrednoj okolici partizani su u dvije godine, nakon ulaska u grad 4. travnja 1945, na razne načine ubili više od 3.500 nevinih osoba. Žrtve su bili muškarci i žene, mladići i starci, intelektualci i seljaci, svih dobi i zanimanja, a među njima je bilo i svećenika. Feljton donosi široj javnosti nepoznate podatke o tim zločinima.

Mr. Nikola Bičanić

— Među partizanskim egzekutorima u poratnom Gospiću isticao se domaći Srbin Nikola Teslić koji je pobijao velik broj nevinih. Gonjen neobuzdanom mržnjom zbog ubojstva njegove dvije kćeri u veljači 1945, s partizanima je došao u Gospić i, gotovo bez pretjerivanja, iz dana u dan, iz noći u noć, ubijao nevine Hrvate gotovo legalno, ne skrivajući svoja nedjela i svoje zločine. No, kad je partizanski pokret uvelike osramotio i on je zatvoren, i tek formalno »reda radi« osuđen 20. srpnja 1945. čak na 7 godina prisilnoga rada s gubitkom građanskih prava u trajanju 3 godine. Kazna mu je ubrzo po višem sudu, što je bilo očekivati, 22. prosinca 1945. ublažena preinakom u kaznu lišenja slobode u trajanju 18 mjeseci. »Krvavi Nikola«, kako je tada nazivan, harao je uglavnom po gospićkoj Bilajskoj, Jasikovačkoj i Zabičkoj ulici i po prigradskom naselju Lipama. Jednom je bio i u Kaniškoj ulici, hoteci zaklati gimnazijalku Nevenku Brkljačić, koja je na svu sreću uspjela pobjeći. Svaki dan je obilazio hrvatske kuće i dijelio tobožnje pozive za sastanke u večernjim satima. Uplašeni hrvatski svijet mu je i vjerovao te je na te »sastanke« odlazio, ali se s njih nije vraćao. S nekoliko svojih istomišljenika »boraca« žrtve je ubijao kod gospićke šume Jasikovca, ili kod Imovine nedaleko od Bilajske ulice i gospićko-ga željezničkog kolodvora, pa ih prekrivao tankim slojem zemlje, ili ostavljao nepokopane.

Od svjedoka do javnog tužitelja

Kad je počelo pomalo malaksavati pobjedničko slavlje i kad su mudriji među partizanima odlučili da proradi »pravna država«, i likvidacije gospićkih Hrvata počela su dobivati kakav-takav »juridički oblik«. To znači da se više nisu događala samovoljna ubojstva, nego je svatko od uhićenih nakon mučenja u zatvoru morao proći i kroz »narodni sud«.



● Kapelica sv. Marije Magdalene pored koje je strijeljana S. Zarka Ivas

Taj je sud bio ruglo od prava, a u njegovu se radu isticao Hrvat iz Švice kod Otočca, zloglasni Josip Devčić, koji i nije bio u partizanima nego je za vrijeme i karadorđevićeve Jugoslavije i NDH bio oružnik (žandar) u Gospiću, u činu stražnika (narednika). Kad su u Gospić 1945. došli partizani, on je postao glavni svjedok optužbe i najrevniji član partizanske tzv. komisije za ratne zločine.

Koliko je bio pouzdan, govori podatak kako je jednom prigodom na sudu teretio optuženoga da ga je »svojim očima vidio« kako kolje Srbe točno određenog dana u lipnju 1941. oko 4 sata popodne u Gračacu. Dva dana potom na drugom suđenju teretio je drugoga optuženika da ga je »svojim očima vidio« kako kolje Srbe onoga istoga dana u isto vrijeme 1941, ali kod Smiljana, premda je između Gračaca i Smiljana razdaljina oko 50 kilometara. No, zato je »dogurao« do javnoga tužitelja u Otočcu, a kad su u sudove počeli pristizati školovani pravници s diplomama, ugrabio je položaj predsjednika poljoprivredne zadruge. Svejedno je kasnije zbog pronevjere zadružne kase i sam dospio u zatvor.

Kada je počelo pomalo malaksavati pobjedničko slavlje i kad su mudriji među partizanima odlučili da proradi »pravna država«, i likvidacije gospićkih Hrvata počela su dobivati kakav-takav »juridički oblik«. To znači da se više nisu događala samovoljna ubojstva, nego je svatko od uhićenih nakon mučenja u zatvoru morao proći i kroz »narodni sud«.

Od partizanskih sudaca iz godine 1945. stariji Gospićani pamte tužitelje Marka Vujnovića, Ivu Volarića, Maksima Dragosavca, Vasu Vujnovića i druge.

Vrijedi spomenuti barem jedan primjer koji pokazuje gotovo nevjerovatnu metodologiju rada tadašnjih sudova. Josu Mažurana iz Konjskog partizanska je vlast iz Karlobaga, u čijem je djelokrugu kao državni službenik bio, poslala da preda pismo u Gospić (bio je cestar kao i njegov djed, i njegov otac Nikola, nadzirao je državnu cestu Gospić-Karlobag na 7 km dugoj dionici od Šušnja do Vidovca). On je to i učinio nakon pješke prijedena 42 kilometra kroz velebitsku

Pogubljenja preuzima »pravna država«

»pustinju« 24. svibnja 1945. Nije ni slutio da je donio vlastitu smrtnu presudu, iako ga politika uopće nije zanimala niti se njom ikada bavio, a u ratu ni vojnik nije bio. U pismu je, naime, bila napisana preporuka da ga se osudi na smrt i likvidira. Neki su Gospićani istoga dana vidjeli da ga partizani svezanog bodljikavom žicom odvođe u zgradu bivše gospićke žandarmerije. Neko vrijeme mu je rodbina donosila hranu u zatvor sve dok je jednoga dana stražar pred zatvorom više nije primio, uz napomenu da više ne dolaze. Među nedavno pronađenim dokumentima gospićke Ozne nalazi se i zapisnik zatvorenih iz godine 1945. u kojemu piše da je Josu Mažuran 26. lipnja 1945. osuđen na smrt strijeljanjem, i 17. srpnja iste godine strijeljan. Dakako, mjesto pogubljenja i grob su do danas nepoznati.

»Pazi djecu... Ljubi te Joso«

Tih su godina glave padale i zbog rodbinske veze, prijateljstva ili samo poznanstva s »neprijateljem« bez obzira na krivnju, kao što je to bio slučaj s mladim ustašom, 20-godišnjim Ju-



● Spomen-ploča žrtvama poraća koja je podignuta 22. srpnja 1990. na gospićkom katoličkom groblju razbijena je nakon dva tjedna

Šikić i Ante Verzon, a strijeljani su: Niko Adžija, Josu Babić, Jure Došen, Mijo Draženović, Josan Kolaković, Petar Lisac, Stipe Mesić, Mate Milaković, Ivan Orešković, Mijo Orešković, Martin Pavičić, Ivan Rukavina, Jure Stilinović, Mile Šašić, Ilija Vignjević i Josip Vukelić. Na vješalama se posebno mučio Vlade Levar iz gospićke Smiljanske ulice jer je bio visok pa se nogama otiskivao od zemlje. Pokopali su ih u velikoj raki na prostoru gdje je neko vrijeme u ratu do kapitulacije Italije g. 1943. bilo talijansko vojničko groblje. Među njima spomenuti Josan Kolaković prije Drugoga svjetskog rata bio je popularan i ugledan gospićki gradonačelnik, za kojega nitko nije znao da je bilo komu zlo učinio. Partizani su 4. srpnja 1945. strijeljali i njegova 28-godišnjeg sina Josicu, koji je bio državni činovnik i nije oružja nosio.

Grešno je i pomisliti, makar je istina: na velikom grobištu Hrvata uz katoličko groblje sv. Marije Magdalene u Gospiću nema dičnoga spomenika kakav bi trebao resiti to mjesto, već umjesto njega, kao znak rugla dostojan zgražanja, stoji javni nužnik. Sve je počelo još u doba čvrstoga komunizma, u prvoj polovici 70-ih godina 20. stoljeća kad je nekome, komu su i hrvatstvo i svetost bili nakaze, dopala u mandat izgradnja novih gospićkih školskih objekata, i uz njih vezanoga sportsko-rekreativnog centra.

Uzalud su bili svi prosvjedi objavljeni u negdašnjim zagrebačkim »Školskim novinama« i »Vjesniku« u kojima se podsjećalo da nikakva, pa ni tzv. socijalistička pedagogija ne dozvoljava da zgrada osnovne škole i sportski i rekreacijski centar bude blizu groblja. Uz to, taj centar zahvatio je i u narodu dobro znana, a službeno nepriznata posljednja počivališta blizu 2,5 tisuće Hrvata.

Kada je gospićko komunalno poduzeće »Usluga« pripremalo teren za izgradnju novoga nogometnog stadiona, vozaču teretnjaka Vladi Matijeviću iz Kaniže je pozlilo jer je trebao zemlju s ostacima izrovanih ljudskih kostiju odvoziti na gospićko smetlište. Imao je tek devet godina kad je 13. srpnja 1945. na tome mjestu ubijen bez dokazane krivnje njegov

otac Ivan Matijević Iveća. Iste su godine partizani na drugome stratištu ubili i njegova strica, Josipa Matijevića Joječega. Danas je ulica uz gospićko katoličko groblje nova i prekrivena je asfaltom, a u njoj javni nužnik dominira kao sablasni spomenik!

Za razliku od toga, prema otkrivenim ljudskim lubanjama i kostima uz zapadnu granicu katoličkog groblja 6. rujna 1999, tijekom radova povezivanja nove gospićke ulice kod Balinovca u gospićki energetski sustav, pokazan je primjeren odnos. Kod ulaza u groblje na zid s izvanjske strane postavljena je spomen-ploča, a dio iskopanih kostiju pokopan je u mali grob blizu grobnice senjskih žrtava.

Iako je oružje trebalo umuknuti...

Iako je travnja 1945. u Gospiću prestat rat, pa je trebalo umuknuti oružje, pucnjevi su se iz daljine, nažalost, mogli čuti još dosta vremena. Zato je npr. s nepunih pola kilometra Kaniške ulice, od vojarnice i bolnice do pošte, rijetko koja od tridesetak hrvatskih obitelji ostala pošteđena. Što je znano, što neznan, iz njih su nestali mladići: Đuka Fajdetić, Zvonimir Johman, Ivica Bičanić, braća Stipe i Josu Vuković, braća Nenad, Lujo i Ivan Čačić Glorijini, Drago Butković, Juraj Juco Ugarković, Slavko Peršić, Vlade Alar, kolege su ga zvali Rus, braća dipl. ing. šumarstva Ante Brkljačić Pić i Ivica Brkljačić, braća Mladen, Ivica i Drago Kasumović, Ive Ciganović Rampin, zatim nakupac Mile Šerić Mejo, pa Milan Šikić, Ante Mihić Čiće, Stjepan Lilovac i njegova kći Ivanka Lilovac, stari Juraj Hunjet i njegov sin Zvonko, trgovac David Knežević Daša, Ivan Benković, kod Maribora nestao domobranski dopukovnik Milan Ugarković, zapovjednik bojne Domobranske zastavničke škole oružanih snaga NDH, od čijih je 719 upisanih pitomaca njih 523 završilo na stratištima Bleiburga i duž hrvatskoga križnog puta, zatim Ivica Rukavina Đani, Joža Golub, mati Ive Fajdića Anica udana Došen, Ivan Devčić, poštanski namještenik i 65-godišnji općinski bilježnik Jurica Došen »Bradonja«, koji je početkom srpnja godine 1945. obolio od pjegavoga tifusa i umro kao partizanski zatvorenik u gospićkoj kaznionici.

NASTAVLJA SE

PARTIZANSKI POSLIJERATNI ZLOČINI U GOSPIĆU I OKOLICI (4)

U Gospiću i u njegovoj neposrednoj okolini partizani su u dvije godine, nakon ulaska u grad 4. travnja 1945, na razne načine ubili više od 3.500 nevinih osoba. Žrtve su bili muškarci i žene, mladići i starci, intelektualci i seljaci, svih dobi i zanimanja, a među njima je bilo i svećenika. Feljton donosi široj javnosti nepoznate podatke o tim zločinima.

Mr. Nikola Bičanić

— Nadahnuta boljševičkim protuvjerskim naukom skojevska omladina jedne je noći g. 1945. srušila križ krajputaš kod čitaonice u gospićkoj Kaniži, kao i spomenik Spasitelju, koji su građani Gospića postavili početkom 20. stoljeća, poznat kao »križ« u gospićkoj Kaniškoj ulici. Odatle je počinjao Prnjavor (ulica koju su u doba komunizma zvali Jadranska, a danas je Ulica popa Marka Mesića). Prema broju kuća za Prnjavor vrijedi da je nakon Drugoga svjetskog rata godine 1945. bio najkrvavija gospićka ulica. Iz njezinih dvadeset i pet kuća ubijene su čak dvadeset i tri osobe, među njima najviše mladića: Tomica Smojver (iz Matičkine kuće, prve kad se Prnjavorom krene od križa), Ivan Rudelić, Milan Pejnović, Franjo Brenko, Stipe Kovačević, stari umirovljenik Gabre Šikić i njegov sin, također Gabre Šikić, te njihov zet, brijač Miro Šimunac, zatim piljar Jandre Devčić, Niko Špelić, Ante Tomljenović Markinović, zatim hrvatski zrakoplovci Luka Polić i Zdravko-Braco Pavelić, zatim braća Vladimir Vlača i Jakov-Jaša Milković, Nikola Dorčić, braća Ivica, Josip-Jopa i Ante Šaban, braća Franjo, Zvona i Ante Naglić i Ilija Bogdanić.

Spašeni Srbi odbili svjedočiti

Na početku Prnjavora kuću i u njoj malu trgovinu preko puta križa imao je 60-godišnji David Knežević, zvani Daša. Nije bio ni politički, ni vojnički angažiran ni prije, ni u doba NDH, ali su ga svejedno »antifašisti« s njegovom ženom Olgom i najmlađom 17-godišnjom kćerkom Davidom-Dadom zatvorili. Obolio je od tifusa u zatvoru i umro u gospićkoj bolnici. Sreća je da su njegove starije kćeri: 21-godišnja Marijana, udana Tomljenović, i 18-godišnja Ivanka-Seka otprije živjele u Zagrebu. Usputno treba spomenuti da je Marijanin muž, dipl. ing. šumarstva Stjepan Tomljenović Stevo, Cukin, iz Smiljanske ulice, u kolovozu 1947. osuđen na smrt vješanjem i u prosincu iste godine pogubljen, iako ne samo da mu nije bio dokazan nikakav zločin nego je u prvoj polovici g. 1941. neke gospićke Srbe skrio i pomogao im da odu u Srbiju. Oni su, nažalost, odbili svjedočiti u njegovu korist. Supruga Olga osuđena je na 1,5 godinu prisilnoga rada, i ona je tu kaznu odrobijala, a maloljetna kći Dada je nakon nekog vremena puštena na slobodu.

Slučaj 15-godišnjeg Branka Butkovića dovoljno govori o poslijeratnome partizanskom bezumlju. Naime, u predvečerje 4. travnja 1945. partizani su u Budačkoj ulici u Gospiću uhitili ustaškog vojnika Dragu Butkovića i jednoga ranjenog legionara, ali je s njima bio i Dragin mladi brat, 15-godišnji školarac Branko. Partizani su uhićene od-

mah strijeljali a Branka je, videći u njemu ipak još dijete, zaštitila jedna partizanka. No, bilo mu je onemogućeno školovanje u bilo kojoj školi u Jugoslaviji.

Zvuči gotovo nevjerojatno, ali je u ono poratno vrijeme bilo uobičajeno izricanje dugogodišnje zatvorske kazne s prisilnim radom zbog čitanja »nepoćudnih« djela. Tako je tri mladića iz gospićke preparandije: Milana Pavelića, iz IV. tečaja, Ivana Matijevića iz III. tečaja i Martina Kovačevića iz II. tečaja »antifašistički« sud u Gospiću osudio g. 1949. na zatvor s prisilnim radom u ukupnom trajanju od 34 godine zato što su, navodno, u privatnim tajnim kružocima čitali zabranjena djela, među kojima i »Ognjište« Mile Budaka. Prvooptuženom i među njima najstarijem 18-godišnjem Paveliću sud je odredio kaznu od 17 godina zatvora, drugooptuženom Matijeviću 12 godina i trećeoptuženom Kovačeviću 5 godina.

Nije s naprednim omladincima!

O nemilosrdnom ideološkom, gotovo zločinačkom odnosu komunističko-partizanskih vlastodržaca u poraću prema osnovnim vjerskim pravima govori i »karakteristika« koju je napisao Komitet KP Hrvatske u Gospiću 25. kolovoza 1950. Ivici Milinoviću nakon njegove velike mature. U njoj između ostaloga stoji:

»Za druga Milinović Ivicu, rođen 1. VI. 1930. godine u Oštarijama, kotar Gospić, Narodna Republika Hrvatska, potječe iz činovničke porodice, Hrvat, završio 8 razreda gimnazije sa dobrim uspjehom. Za vrijeme rata nalazio se je u Gospiću

»Religiozan je do kraja, redovito pohađa crkvu i ako je isti mogao da se uvjeri kroz svoje osmogodišnje školovanje u štetnost religije, no on i dalje pohađa istu gdje u crkvi i svira. Na osnovu ovoga komitet komunista smatra da se istom onemogućiti pristup u studentski dom, jer isti može biti samo štetan za sredinu i društvo u koje dođe.«

gdje je pohađao školu i ujedno bio član ustaške mladeži. Roditelji su mu potpomagali ustaški pokret u potpunosti, jedan mu je brat i bio aktivni ustaša. Poslije oslobođenja nastavio je školovanje u Gospiću, kada i stupa u narodnu omladinu, tj. postao je član narodne omladine 1945. godine u Gimnaziji Nikole Tesle u Gospiću. U omladinskoj organizaciji ne radi svjesno, već pod konkretnim zadacima i kontrolom od omladinskog aktiva. Sav njegov



● Zgrada nekadašnje gospićke žandarmerije pretvorena je u partizanski zatvor

Prnjavor - najkrvavija gospićka ulica



● Profesori i maturanti gospićke gimnazije g. 1943. od kojih je dio odmah ubijen u prvim mjesecima poraća

rad u organizaciji očitovao se je u tome što zna svirati, pa ga je nekada omladinska organizacija znala zadužiti da svira, dočim sve ostale omladinske zadatke kao i samu organizaciju Narodne omladine gleda cinički i nimalo kao svoju organizaciju. Od omladinskih radnih akcija učestvovao je na autoputu i to dva puta, ne sa svijesti, već iz toga što se je isti nadao da će s time prikriti sav rad i da će mu se omogućiti školovanje sa stipendijom ili slično, a na samim radnim akcijama pokazao se je vrlo lijen i nepraktičan. Njegov lični život je nesređen, voli hohštaplirati, frajerirati i družiti se sa negativnim društvima, a nikada istoga nije vidjeti s naprednim omladincima. Religiozan je do kraja,

redovito pohađa crkvu, iako je isti mogao da se uvjeri kroz svoje osmogodišnje školovanje u štetnost religije, no on i dalje pohađa istu gdje u crkvi i svira. Na osnovu ovoga komitet komunista smatra da se istom onemogućiti pristup u studentski dom, jer isti može biti samo štetan za sredinu i društvo u koje dođe.

Gospić 25. VIII. 1950. god. Smrt fašizmu-sloboda narodu! Za komitet, B. Smojver (osobni potpis).«

Potpisnik ove »karakteristike«, vjerojatno i njezin tvorac, B. Smojver bio je Hrvat iz Podgorja.

Zaboravljeni djelić krvavoga mozaika

Kad je počeo rat, u Gospiću su otprije razbuktane strasti rezultirale krvoprolićem, komu je sada teško odgonetavati izravnog i isključivog krivca. Neodgovornih, zaslijepljenih mržnjom, gonjenih sebičnim interesima bilo je na »obje strane«, tako da su odmazda na odmazdu učinile da se krv proljevala u Gospiću i oko njega. No, jedan se djelić toga krvavog mozaika u historiografiji ne spominje dovoljno, a i on pridonosi boljem uzročno-posljedičnom razumijevanju zla na ličkom prostoru. Stoga je dobro vratiti se malo u još raniju prošlost i podsjetiti se na neke povijesne

činjenice, bez obzira što one »iskauču« iz poslijeratnoga vremenskog okvira koji je u središtu feljtona.

Naime, već dan-dva nakon proglašenja Nezavisne Države Hrvatske, 10. travnja 1941, prva je reagirala snažna četnička organizacija koja je za krvoproliće pripremana ranije i koja je predvođena upraviteljem bolnice u Gospiću, senatorom dr. Petrom Zecom, postala poznata po krvoprolićima nad nevinim ličkim Hrvatima. U gospićkoj okolini nadomak Smiljana poklali su nekoliko hrvatskih obitelji i popalili im kuće. Jaka i brojna četnička organizacija u Lici u razdoblju već od g. 1932. do g. 1936. počinila je brojne zločine, u kojima treba spomenuti barem neke žrtve na području cijele Like: Milka Hodak i Jure Živković iz Pazarišta, Marija Žarak iz Perušića, Nikola Čačić, Iso Abramović, Karlo i Jure Rukavina, Martin Butorac, Lovro Milinković, Kata Hodak, Lujka Butorac, Ivica Murković i njegov sin Nikola, Nikola Matijević, Martin Došen, Ante Vlanić, Mate Zalović i mnogi drugi iz Gospića i njegove

okolice: iz Brušana, Rizvanuše, Ličkog Novog, Trnovca, Jadovnog, Debelog Brda, Bogdanića, Smiljana, Bužima, Žitnika, Rastoke, Klanca, Malog Polja, Perušića, Pazarišta, Lipa i iz Žabice. Nikola Miškulin, zvan Plazalica, iz Bužima pod mučenjima u tamnici je poludio, o čemu su pisale i ondašnje novine.

U vrijeme izbora 6. svibnja 1935. gospićki četnici na početku Pazariške ulice u središtu Gospića u po bijela dana počinili su masakr te su pod zaštitom žandarskih bajuneta ubili 70-godišnjega Josu Markovića iz Žitnika, kbr. 175, i 36-godišnjega Martina Starčevića, također iz Žitnika, kbr. 162, a teže i lakše ranili žitelje iz Klanca: Peru Butorca, kbr. 299, Luku Butorca, kbr. 201, Josu Lulića i Juru Lulića, oba kbr. 71, Milu Milinkovića, kbr. 21, Nikolu Milinkovića, kbr. 19, Stipu Markovića, kbr. 174, Ivana Šnarića, kbr. 328, i Ivana Župana, kbr. 134.

Na pravoslavni blagdan 6. siječnja 1936. četnici na Udbini ubili su mladoga Iliju Žaju, i on počiva u gospićkom katoličkom groblju. Četnik Ivan Pejnović Pejina iz Smiljana, zvani Balijan, koji je prešao na pravoslavlje i ime promijenio u Jovu, nagovoren od četničkih glavešina dr. Zeca i pravoslavnog svećenika u Smiljanu Matije Stijačića, 9. travnja 1936. iz zasjede je ubio ondašnjega najpopularnijeg hrvatskog pučkog političara, narodnog zastupnika Karla Brkljačića Kacana, dočekavši ga blizu njegove kuće u Trnovcu nedaleko od Gospića.

Gospićka četnička organizacija organizirala je 9. svibnja 1937. krvave događaje u Senju, u kojima su izgubili život mladi Gospićani: Katica Tonković, Nikola Bevandić, Marko Smolčić, Petar Frković, Tomo Nikšić, Franjo Jelača i Jakov Milinković, svi u dobi između 20 i 25 godina. Više je djevojaka i mladića lakše i teže ranjeno, od kojih su cijeloga života ostali sakati: Vlado Adžija iz Gospićkih Lipa, Zlatko Vlahinić iz Gospića i Branko Milinković iz Klanca.

ZAVRŠETAK